

Чи потрібен комп'ютер словеснику?

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МОВИ

Перш, ніж розпочати нашу розмову, дозвольте відрекомендуватися: Ольга Ходацька, “старший вчитель” української мови, заступник директора з НМР спеціалізованої школи № 187 з поглибленим вивченням української та англійської мов Солом'янського району м. Києва. Наведеним нижче дискусійним матеріалом мені б хотілося розпочати обговорення педагогічної доцільності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а саме – комп'ютерів, електронних підручників, телекомунікаційних проєктів, дистанційного навчання – до шкільної мовної освіти. Стаття побудована у формі діалогу з моєю колегою, аспіранткою Інституту засобів навчання АПН України, Рождественською Діною. Ми спробуємо розповісти Вам про наш спільний проєкт щодо впровадження елементів дистанційного навчання у вивчення української мови, а також спробуємо висвітлити деякі питання, що напевне цікавлять тих, хто планує розпочати (чи вже використовує) ІКТ у своїй педагогічній діяльності.

Нам, вчителям, добре відомо, що, за Національною доктриною розвитку освіти, перед нами поставлене завдання створити дитині умови для її максимального самовизначення й самовираження. Зрозуміло, що не всім бути Ейнштейнами. Але із задоволенням і користю навчатися здатні всі. Для цього процес навчання має бути максимально наближеним до запитів і можливостей дитини.

“Створити умови” – це означає спроектувати навчальну діяльність таким чином, щоб досягти високої пізнавальної активності учнів. Окрім цього, пізнавальна активність учнів повинна бути вибудована таким чином, щоб навчальний матеріал став предметом активних розумових і практичних

дій кожного учня. Чи стане нам тут у пригоді комп'ютер та інформаційно-комунікаційні технології? Що може сказати на це наука?

Д.Р.: Відомо, що сучасні персональні комп'ютери дозволяють зберігати значні обсяги інформації, використовувати будь-які ілюстративні ряди, влаштовувати тестування, моделювати навчальні ситуації за допомогою анімації, звуку, послідовного введення текстів, різного типу діаграм, графіків, мапи тощо.

О.Х.: Звучить дуже оптимістично, але...

Д.Р.: Так, у широкого загалу педагогічної громади, із самого початку використання комп'ютерів у навчанні виникає це "але". Свого часу С. Пейпертом (S. Papert, 1980) було виділено три типи відношення та його динаміку до використання ІКТ: "критичне", "скептичне" та "оптимістичне". За першого типу увага акцентується на негативних наслідках застосування комп'ютерів. Так, стверджується, що активне застосування ІКТ сприятиме розвитку непродуктивного мислення, що використання комп'ютера в інтерактивному режимі призведе до того, що учні почнуть, з одного боку, приписувати машині людські якості, а з іншого – уподібнювати себе до комп'ютера, що комп'ютеризація – це один з факторів дегуманізації навчання.

"Скептики", хоча й вітають ідею комп'ютеризації, але їх ставлення до комп'ютерів обмежується сприйняттям останніх як ординарних технічних засобів програмованого навчання. Вони вважають, що застосування комп'ютера тільки поліпшить процес навчання, вплине на стиль мислення та інтелектуальне зростання учнів, але не призведе до кардинальних змін у сфері освіти.

"Оптимісти" розглядають комп'ютер як засіб, що може докорінно змінити систему освіти, що може відкрити учням нові можливості рефлексії власної навчальної діяльності, у пізнанні самих себе, що дозволяє зовсім по-іншому організувати навчальний процес.

О.Х.: А яка тенденція існує зараз? Чи існує динаміка у відношенні педагогів до використання комп'ютерів?

Д.Р.: Наявні дані свідчать про те, що, в наш час, кількість критиків серед вчителів значно зменшилася, особливо серед тих, хто вже застосовував комп'ютер у навчальному процесі.

О.Х.: Дійсно, практика використання відіграє значної ролі. І я також спочатку хвилювалась, чи не зведеться до мінімуму роль учителя на уроці, чи не втратить урок свою “душу”, чи зможуть учні, висловлюючи свої думки з приводу прочитаних творів, виявляти живий інтерес до проблем, що розглядаються, адже я не бачу їхніх очей, виразу обличчя, міміки, жестів?

Проте згодом я переконалась, що нова форма роботи на уроках дає свої позитивні результати: учні пишуть творчі роботи, працюючи в оболонці, пересилають її між собою, кожен може її прочитати, висловити свою думку, дати власну оцінку. Цим ми навчаємо вести дискусію, аргументовано доводити свою точку зору та поважати думки інших, використовуючи різні засоби мережі Інтернет.

О.Х.: А які надії покладали на використання комп'ютерів у шкільному навчанні?

Д.Р.: Ці надії були пов'язані з тим, що комп'ютер:

- 1) значно розширив можливості пред'явлення навчальної інформації;
- 2) дозволяє посилити мотивацію навчання;
- 3) активно залучає учнів до навчального процесу;
- 4) вплинув на розширення кола задач, що можуть бути пред'явлені та розв'язані;
- 5) дозволив якісно змінити контроль за діяльністю учнів, забезпечуючи при цьому гнучкість управління навчальним процесом;
- 6) сприяє формуванню в учнів рефлексії своєї діяльності.

О.Х.: І зовсім відсутні недоліки?

Д.Р.: Ні, недоліки є. Серед них вирізняють недоліки, що пов'язані з комп'ютерними програмами та недоліки, що властиві комп'ютеру, як

технічному засобу. Так, у першому випадку, за навчання із використанням комп'ютерних програм, електронних підручників, тобто будь-яких програмних педагогічних продуктів, дуже часто констатується низька ефективність процесу навчання за ними. Недоліки ж комп'ютера як технічного засобу пов'язані із можливістю збоїв та відсутність особистісного спілкування вчитель-учень.

О.Х.: Давайте трохи перервемося та розповімо про наш спільний проект. Так, спеціалізована школа №187 з поглибленим вивченням української та англійської мов Солом'янського району м. Києва співпрацює з Інститутом засобів навчання АПН України по впровадженню у навчальний процес елементів дистанційного навчання на базі навчальної платформи Національного технічного університету Харківського політехнічного інституту “Веб-клас ХПІ”.

У 2004–2005 навчальному році нами була апробована програма спецкурсу “Культура мовлення та ділова українська мова” із використанням елементів дистанційного навчання на уроках української мови та літератури, а з 2005–2006 н.р. запроваджено спецкурс “Ділова українська мова та культура спілкування”. Цей курс призначений для школярів 10-11 класів, що прагнуть отримати знання, уміння і навички адекватного використання ділової української мови у міжособистісній комунікації як у реальному житті, так і у віртуальному середовищі (різними засобами інтернет-технологій). Мета курсу — розвивати письмову діалогічну комунікацію, здійснювати опосередкований вплив на формування комунікативної компетентності та закласти основи психологічної культури спілкування.

Адреса курсу в мережі Інтернет:
<http://dl.kpi.kharkov.ua/techn3/tu209/DEFAULT.ASP?ukr>

Мабуть буде доречним, якщо ми пояснимо, що мається на увазі під навчальною платформою.

Р.Д.: Закрита навчальна платформа (або система управління навчанням) – це програмне забезпечення, яке керує процесом навчання та дозволяє

створювати й розміщувати на платформі навчальні матеріали, вести облік результатів навчання, здійснювати комунікацію тощо. Інакше кажучи, це – структуроване багатовимірне навчальне середовище, що об'єднує в собі можливості традиційного навчання із сучасними інформаційними технологіями, заснованими на автоматизації взаємодії того, хто навчається та того, хто навчає. Доступ до платформи захищений паролем та її використання дозволяється тільки уповноваженим користувачам цієї платформи і може надаватися як через Інтернет, так і через внутрішню локальну мережу навчального закладу. В результаті виникає закритий навчальний простір. У наш час в числі найбільш поширених/розповсюджених можна назвати WebCT, Blackboard, eCollege. Як ми вже писали вище, в нашій роботі ми використовуємо навчальну платформу “Веб-клас ХІІІ”.

Навчальні платформи, в залежності від конфігурації, можуть мати різний набір характеристик. У якості основних з них можна назвати засоби створення та представлення навчальних матеріалів, засоби адаптації послідовності виконання робіт до рівня сформованості навичок у окремого учня, систему організації домашніх завдань та їх виконання в електронному вигляді, тестування в режимі on-line, розмежування прав доступу до навчальних матеріалів, можливість ведення обліку результатів навчання, можливість використання документів, які виконані у різних форматах, таких як pdf, html, Power Point та ін. Закрита навчальна платформа також надає можливості асинхронного (електронна пошта, форум, дискусійний лист) та синхронного (текстовий та аудіо- чат, віртуальна дошка – Whiteboard, відео конференція) обміну інформацією (див. детальніше [3]).

Всі навчальні платформи також відрізняються за ступенем складності та ціною. В нашому випадку розробники навчальної платформи “Веб-клас ХІІІ” включили до складу сервісів оболонки найбільш вживані та найбільш використовувані: розміщення навчальних матеріалів, бібліотеку, словник та

низку інтерактивних сервісів: пошту, форум, чат. Щодо цінового критерію – то на даний час навчальна платформа є безкоштовною.

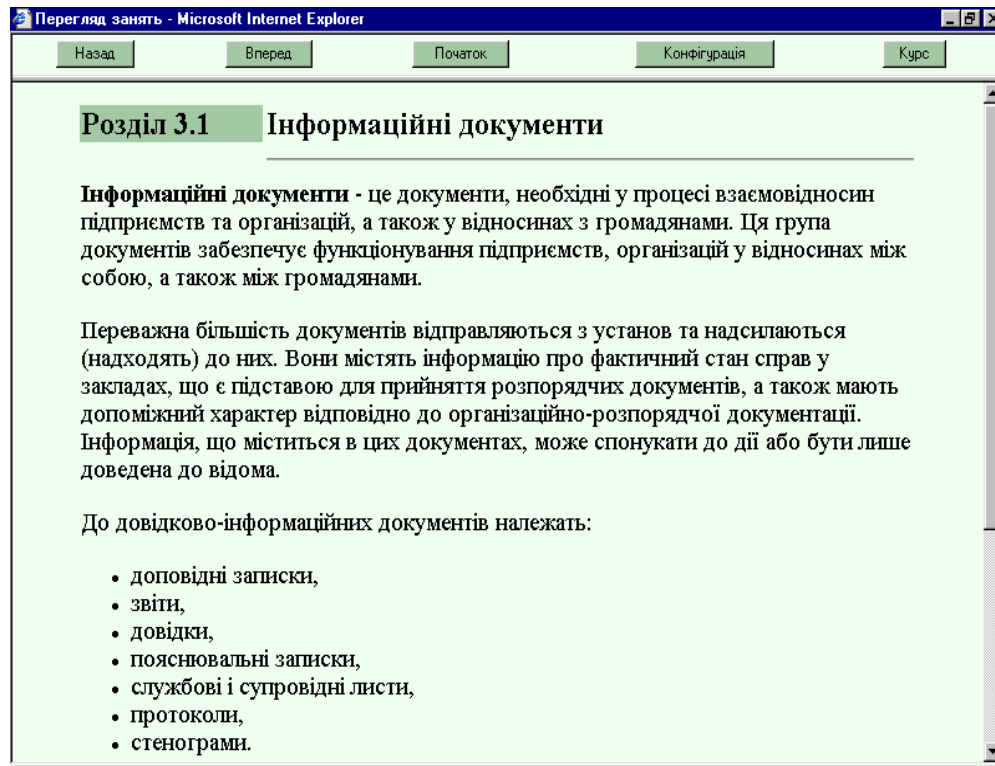
О.Х.: Як ми можемо побачити, існують явні переваги використання саме навчальних платформ. Так, це і захищеність навчального простору, і можливість роботи кожного за індивідуальною стратегією, і можливість комунікації, і наявність теоретичного матеріалу, який непотрібно збирати по “шматочках”. А чи є недоліки у використанні таких навчальних середовищ?

Д.Р.: Нажаль, так. В першу чергу вони пов’язані з тим, що учнів необхідно спочатку навчити тому, як треба використовувати всі можливості навчальної платформи. Всі інші недоліки пов’язані більше із технічною стороною обслуговування навчального процесу, з можливістю виникнення технічних проблем всіх рівнів: від проблем із самим комп’ютером до тимчасових труднощів із зв’язком з мережею Інтернет, із швидкістю передачі даних.

О.Х.: Проте, на наше щастя, такі труднощі виникають не дуже часто. І в цьому нещодавно могли переконатися педагоги, що відвідали семінар-практикум для вчителів української мови I кваліфікаційної категорії м. Києва на тему: “Впровадження елементів дистанційного навчання у викладання української мови та ділового мовлення”. Того дня ми проводили відкритий урок в 11-Б класі на тему “Інформаційні документи. Лист. Адреса”. На уроці було використано наступні види роботи: самостійне опрацювання теоретичного матеріалу, виконання вправ (індивідуальне, групове, колективне), тестування, написання творчих робіт (листів) тощо. Як можна побачити, урок було насичено різними видами робіт, оцінка роботи учня відбулася за двома видами: тестуванням та написанням листа, а найголовніше — учні мали змогу самі перевірити свою роботу, звертаючись до тих фрагментів теоретичного матеріалу в оболонці, який їм був потрібний. Результат уроку довів, що учням було цікаво і я вважаю, що не згубилось також і усне спілкування: учні аргументовано відповідали на поставлені запитання, наводили приклади, зачитували листи.

Наведемо деякі приклади уроку:

Теоретичний матеріал до заняття:

Перегляд занять - Microsoft Internet Explorer

Назад Вперед Початок Конфігурація Курс

Розділ 3.1 Інформаційні документи

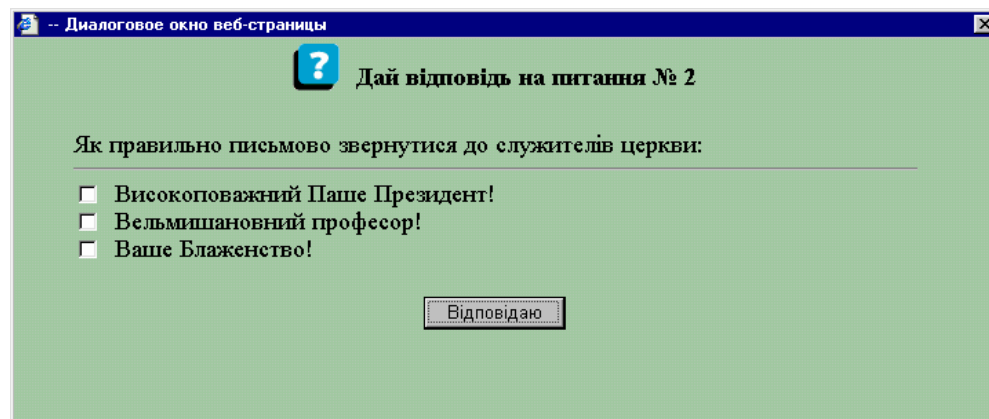
Інформаційні документи - це документи, необхідні у процесі взаємовідносин підприємств та організацій, а також у відносинах з громадянами. Ця група документів забезпечує функціонування підприємств, організацій у відносинах між собою, а також між громадянами.

Переважає більшість документів відправляються з установ та надсилаються (надходять) до них. Вони містять інформацію про фактичний стан справ у закладах, що є підставою для прийняття розпорядчих документів, а також мають допоміжний характер відповідно до організаційно-розпорядчої документації. Інформація, що міститься в цих документах, може спонукати до дії або бути лише доведена до відома.

До довідково-інформаційних документів належать:

- доповідні записки,
- звіти,
- довідки,
- пояснювальні записки,
- службові і супровідні листи,
- протоколи,
- стенограми.

Тестові завдання:

Диалоговое окно веб-страницы

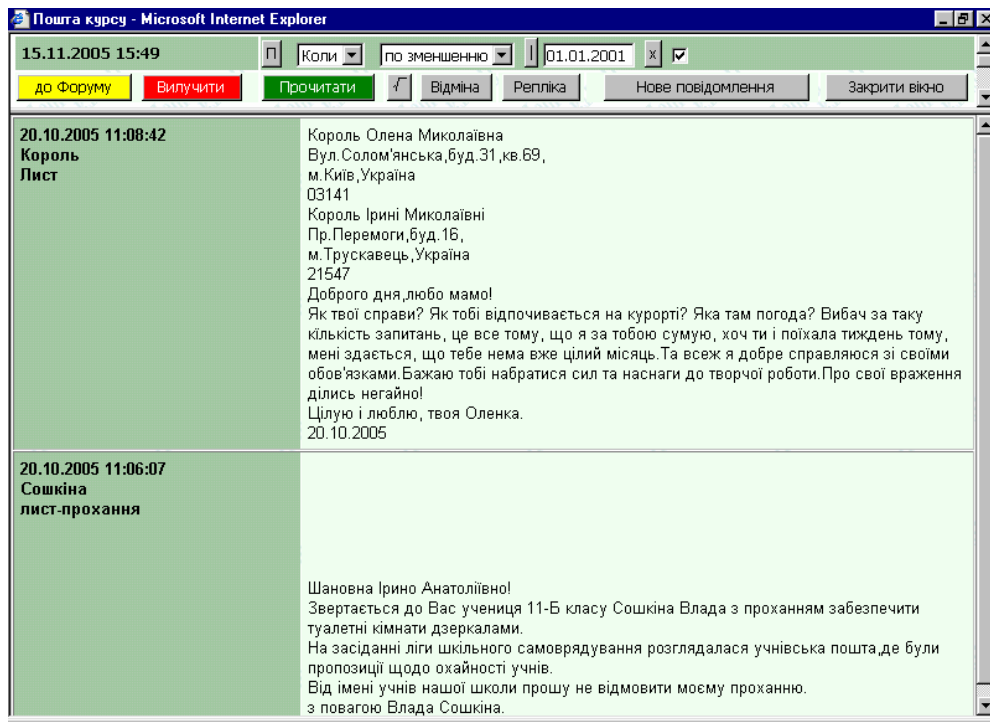
? Дай відповідь на питання № 2

Як правильно письмово звернутися до служителів церкви:

- Високоповажний Паше Президент!
- Вельмишановний професор!
- Ваше Блаженство!

Відповідаю

Роботи учнів (листи):

О.Х.: Напевне, Вам, шановні колеги, як і мені, починає спадати на думку, що вчитель поступово може стати непотрібний на уроці...

Д.Р.: Я особисто переконана, що педагогам не слід особливо побоюватися інформаційно-комунікаційних технологій як “нових конкурентів”. Кожна з них (електронний підручник, телекомунікаційний проект чи навчальна платформа) покликана стати ефективним помічником, який автоматизує найбільш трудомісткі елементи вчительської праці. Окрім того, було б зарано ставити питання про перенесення всіх уроків до комп’ютерного класу. У вигляді ІКТ вчитель просто отримав додаткове джерело інформації та ще одну можливість чергувати різноманітні форми уроків та прийоми навчання.

О.Х.: Але ж традиційний навчально-виховний процес зазнає змін чи не так?

Д.Р.: Дійсно, це так. Науковці (зокрема [2]) зазначають, що використання ІКТ перетворює діяльність як вчителя, так і учнів, змінюючи її зміст, операціональну структуру, здійснюючи значного впливу на мотиви учасників цієї діяльності, у значному ступіні перебудовуючи систему взаємовідносин між ними. Тому й надалі будуть провадитися експериментальні та методичні розвідки щодо дослідження та проектування процесу навчання із

використанням ІКТ з метою його доречного запровадження у практику шкільного навчання.

На завершення ми запрошуємо до розмови вчителів, учнів та їх батьків з проблеми, що не залишає нас байдужими: чи не втратить урок української мови та літератури своєї “душі”, якщо учитель використовує комп’ютер та Інтернет-технології?

Використана література:

1. Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Машбиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: (Педагогическая наука – реформе школы). – М.: Педагогика, 1988. – 192 с.
3. Смольяникова И.А. Ресурсы ИКТ как технологическая составляющая учебной среды для формирования иноязычной компетенции. <http://ito.edu.ru/2003/II/2/II-2-2196.html>